

мовленнєвим актом. Одиниця *already* виступає в якості маркера реалізації прихованої стратегії спонукання, оскільки транспонує констативне висловлення в непрямий мовленнєвий акт-директив [Почепцов 2009, с. 442] *Let's stop discussing this subject*, що підтверджується подальшим контекстом. У даному випадку непрямий мовленнєвий акт виступає компонентом стратегії хеджингу. Адресант обирає стратегію хеджингу з метою зменшення своєї відповідальності за спонукання адресата до певної дії, що дозволяє йому зберегти обличчя під час мовленнєвої взаємодії.

Темпоральна частка *already*, що має в семантичній структурі додатковий компонент “давня зміна”, указує на зміну, що мала місце відносно давно. Слід зазначити, що така зміна трактується нами як давня, оскільки між подією, що сталася, і подією у висловленні з аналізованою темпоральною часткою, мали місце інші події. Це підтверджується в тлумачному словнику англійської мови, де одне зі значень *already* пояснюється як *on another occasion in the past* [LDCE, p. 26]. Розглянемо наступний приклад:

“I wondered if you'd like a set of wheels for your suitcase.”

“But I haven't got a suitcase.”

“Why don't I get you a little suitcase with wheels attached. You know, like air hostesses have.”

“I've already got a bag”.

“Oh, darling, you can't go around with that tatty green canvas thing. You look like some sort of Marry Poppins person who's fallen on hard times...”

“Mum. It's eight thirty in the morning. It's summer. It's very hot. I don't want any air-hostess bag” [H. Fielding. *Bridget Jones's Diary*, p. 8].

У наведеному прикладі мовець (Бріджит) вживає висловлення з темпоральною часткою *already* (*I've already got a bag*) для того, щоб відмовитись від подарунка, що їй намагається нав'язати матуся. Подальший контекст свідчить, що це не спрацювало, оскільки імпліцитна відмова аж ніяк не змусила матусю відмовитись від своєї пропозиції, тому Бріджит була змушена висловити своє відмовлення у відкритій формі (*I don't want any air-hostess bag*). Семантичне значення “давня зміна”, що імплікується в дискурсі за рахунок вживання темпоральної частки, надає можливість адресанту виразити свою точку зору [Channel 1994, p. 111], не порушуючи при цьому норм спілкування. Отже, в аналізованому прикладі темпоральна частка *already* виступає як засіб реалізації стратегії ухилення від пропозиції.

Аналіз функціональних характеристик службового слова *already* дозволяє зробити наступні **висновки**: мовна одиниця *already* є службовим словом, семантика якого є процедурною, оскільки експлікується шляхом логічної операції співвіднесення експліцитної та імпліцитної пропозицій. Темпоральна семантика одиниці *already* дозволяє останній виконувати в дискурсі важливі прагматичні функції: впливати на ілокутивну силу мовленнєвого акту та виступати як маркер реалізації непрямих дискурсивних стратегій спонукання, ухилення й хеджингу.

Перспективи подальшого дослідження полягають у вивченні дискурсивних функцій інших службових мовних одиниць зі значенням темпоральності.

Література

Бацевич Ф.С. Нариси з лінгвістичної прагматики: [монографія] / Флорій Сергійович Бацевич. – Львів: ПАІС, 2010. – 336 с.
 Грайс Г.П. Логика и речевое общение / Герберт Пол Грайс // Новое в зарубежной лингвистике: сб. науч. статей / сост. Нина Давидовна Арутюнова. – М.: Прогресс, 1985. – Вып. 16: Лингвистическая прагматика. – С. 217-237. Дилтс Р. Фокусы языка. Изменение убеждений с помощью НЛП / Роберт Дилтс; [пер. с англ. А. Анистратенко]. – СПб: Питер, 2000. – 320 с. Почепцов Г.Г. Избранные труды по лингвистике: [монография] / Георгий Георгиевич Почепцов; сост., общ. ред. и вступ. статья: Ирина Семеновна Шевченко. – Харьков: ХНУ имени В.Н. Каразина, 2009. – 556 с. Channell J. *Vague Language* / Joanna Channell. – Oxford: Oxford University Press, 1994. – 226 p.

Довідники

LDCE. *Longman Dictionary of Contemporary English: New Edition*. – Harlow: Longman, 1987. – 1229 p.

Джерела ілюстративного матеріалу

Conroy P. *Beach Music* / Pat Conroy. – N.Y.: Bantam Books, 1995. – 800 p. Grisham J. *The Broker* / John Grisham. – N.Y.: Doubleday, 2005. – 307 p. Fielding H. *Bridget Jones's Diary* / Helen Fielding. – Walden: Picador, 1996. – 310 p. Fielding J. *Still Life* / Joy Fielding. – Doubleday: Seal Books, 2010. – 363 p.

ГЛАЗОВА О. Є.

(Херсонський державний університет)

ЛІРИЧНИЙ СУБ'ЄКТ В АМЕРИКАНСЬКИХ ВІРШОВАНИХ ТЕКСТАХ МОДЕРНУ І ПОСТМОДЕРНУ

У статті уточнено зміст понять «поетична мова», «суб'єктність» та «суб'єктні компоненти мовлення»; виявлено функції ліричного суб'єкту в американських віршованих текстах.

Ключові слова: суб'єктність, суб'єктивні компоненти мовлення, поетична мова, ліричне «я».

Глазвая О. Е. Лирический субъект в американских стихотворных текстах модерна и постмодерна. В статье уточняются содержание понятий “поэтическая речь”, “субъектность” и “субъектные компоненты речи”; определены функции лирического субъекта в американских стихотворных текстах.

Ключевые слова: субъектность, субъектные компоненты речи, поэтическая речь, лирическое “я”.

Glazova O. E. Lyric subject in modern and postmodern American poetic texts. The article focuses on maintenance of concepts «poetic language», «subject components of speech» and «subjectivity», and revealing functions of lyric subject in modern and postmodern American poetic texts.

Key words: subjectivity, subject components of speech, poetic language, «lyrical I».

Суб'єктні компоненти мовлення мають пряме відношення не тільки до прагматичної мови, а й розумових та мовнорозумових операцій, що стоять за нею [Бройтман 1991, с. 228]. Одна з центральних проблем використання суб'єктних компонентів мовлення – указівка на увагу, виділення головного, його актуалізація.

Недостатнє дослідження проблеми суб'єктності у віршованих текстах і категорії суб'єктності як такої, її вираження в поетичному дискурсі зумовили вибір теми дослідження.

Основною метою роботи є лінгвокогнітивна характеристика суб'єктних компонентів мовлення в американській поезії модерну і постмодерну.

Визначена мета передбачає виконання наступних завдань:

уточнити зміст понять «поетична мова», «суб'єктність» та «суб'єктні компоненти мовлення», зважаючи на існуючі в сучасному мовознавстві підходи до тлумачення цих категорій;

визначити засоби вираження суб'єкта в поетичному дискурсі («ліричне я»);

Об'єктом роботи являються суб'єктні компоненти мовлення в американських віршованих текстах модерну і постмодерну.

Предметом дослідження є лінгвокогнітивні особливості форм та функцій суб'єктних компонентів мовлення в американському поетичному дискурсі.

Слово «поезія» включає в себе поняття про високе мистецтво, основою якого є мова. Художня література як один із видів мистецтва пов'язана з поетикою (від грець. *poietike* – майстерність творення – наука про художню літературу, теорію літератури [літературознавчий словник-довідник 1997, с.559]. "Поетична мова — 1) мова віршованої поезії, або віршована мова (у протиставленні поняттю "мова прози"); 2) мова художньої літератури з її визначальною естетичною функцією; 3) система мовно-виражальних засобів, орієнтованих на досягнення ефекту високого стилю, незвичного для буденного спілкування". Поетичну мову одностайно називають художньою або образною [енциклопедія 2004, с. 500].

Коментуючи перше і третє визначення, можна стверджувати: поетична мова розглядається не лише як формальна, віршова організація мовлення, а й як певні семантичні процеси творення образу (наприклад, семантизація звукової будови, переосмислення слів-понять, виникнення нових асоціативних зв'язків між ними, актуалізація синтаксичних структур для створення колоритів індивідуальної і жанрово-стильової мови). Щодо другого визначення, то поетична мова має певні традиції у відборі й організації мовного матеріалу. Використання поетичних традицій свідчить про знання рідної мови, про вміння митця творчо ставитись до того, що стало загальнонаціональним здобутком. Поетична мова являє собою сукупність мовних елементів, які утворюють організовану систему виражально-образних засобів художнього зображення дійсності. Основу поетичної мови складає літературна мова з її нормативністю і стильовою диференціацією. Мовний стандарт не дозволяє письменнику вийти за рамки його звукової, семантичної і формально-граматичної системи.

Відомо, що лірика за своєю природою найбільш безпосередньо виростає з суб'єкту ніж епос чи драма. Але до недавнього часу ліричний образ вивчався поза зв'язком з суб'єктною структурою, яка була його підґрунтям [Бройтман 1991, с. 226].

Проблема ліричного суб'єкта тісно пов'язана з питаннями свідомості й самосвідомості автора, адже йдеться про співвіднесеність творчої діяльності з її індивідуальним або колективним агентом. Оскільки це визначає специфіку твору, то здебільшого вчені пишуть про реляцію „автор – текст”.

Суб'єктність є невід'ємною і змістовно важливою складовою будь-якого віршового твору, зокрема ліричного, адже в ліриці авторська свідомість може бути виражена різноманітними формами – від персоніфікованого ліричного героя до певних абстрактних образів, персонажів, предметів, які „закодовують” ліричного героя – семантичного суб'єкта – як агенса в структурі речення односкладної будови [Бахтин 1979, с. 15].

Якісно новим кроком стала концепція М.М. Бахтіна, яка була заснована на розумінні художнього образу як відношення між суб'єктами [Павличко 1979, с. 343]. Унаслідок не розробленої у М. М. Бахтіна теорії лірики, перспективне вивчення суб'єктної сфери, яке було накреслено дослідником, виявилось ізольованим від вивчення сфери образної. Так визначилося наукове єднання двох сфер як суб'єктно-образної цілісності.

Першим історичним типом єдності таких сфер був суб'єктно-образний синкретизм поезії. Саме він був вивчений О. М. Веселовським та став підґрунтям архетипної моделі паралелізму [Бройтман 1988, с. 123].

Другий історичний тип суб'єктно-образної цілісності з'являється в другу велику епоху поетики – епоху рефлексивного традиціоналізму, або риторики [Аверинцев 1981, с. 27]. Саме тепер особистісна рефлексія призводить до того, що «субстанціональна» концепція тексту поступово змінюється концепцією «раціоналістичною» та «критичною», яка розміщує між словом та явищем яке воно визначає, явище *суб'єкту* [Матхаузерова 1976, с. 243].

Що стосується суб'єктної трактовки підмета, то сам термін “суб'єкт” використовується в мовознавстві вкрай неоднозначно. У західних традиціях під терміном “subject” розуміється щось близьке до “нашого” підмета [Бройтман 1988, с. 110]. Крім того, існує традиція розмежування: grammatical vs. semantic subject. Нарешті, розуміти підмет як іменну групу, яка має певні семантичні (у широкому розумінні) та певні граматичні ознаки [Бахтин 1979, с.89].

Що стосується вітчизняних мовознавців, то традиційне трактування категорій підмету, яка має певне місце в роботах І. І. Мещанінова, ґрунтується на ототожненні категорії синтаксичного суб'єкту з семантико-реляційною категорією агенса. З одного боку, під суб'єктною функцією підмета розуміють вираження агетивності, з іншого, сам підмет визначається як «синтаксичний суб'єкт». Таке положення певно було викликано відсутністю чіткого уявлення про статус суб'єкту в граматиці.

Проблема антропоцентричності мови та закладених в неї знань стає проблемою «суб'єктно-орієнтованих», «суб'єктних» компонентів мовлення. *Суб'єктні компоненти мовлення* – компоненти висловлення / тексту, що співвідносяться із суб'єктом, який лежить у його основі. Суб'єкт висловлення може бути присутнім одночасно як спостерігач – суб'єкт сприйняття, як той, хто говорить – суб'єкт мовлення і як суб'єкт свідомості та мислення (відношення, реакції), а також як суб'єкт (мовної) діяльності / поведінки, культури, та крім того, об'єктом [Рябцева 2005, с. 376].

До суб'єктних компонентів мовлення відносяться: дейксіс, метатекстові компоненти, оцінка, суб'єктивна модальність, стиль, емпіза [Рябцева 2005, с.377]. Суб'єктні компоненти являються єдиною системою комунікативних мовних засобів які тісно пов'язані та доповнюють один одного, а не окремі, самостійні та не залежні елементи.

При цьому дуже важливим є те, що суб'єктний не означає суб'єктивний. Так, оцінка (думка, відношення, реакція), модальність дійсно можуть бути суб'єктивними, але дейксіс, інтонацію або стиль суб'єктивними вважати не можна. При цьому думка завжди «суб'єктна», має свого носія, але навіть вона не обов'язково суб'єктивна: прискіплива, одностороння, помилкова.

Таким чином, суб'єктні компоненти мовлення маркують присутність того, хто говорить у мові, тісно пов'язані між собою, мають можливість виражатися одними мовними засобами, тобто бути присутніми у висловлюванні синкретично, а також віддзеркалюють інтелектуальні операції, які стоять за мовою.

Через поезію і в поезії ліричне «я» шукає відповіді на суперечність власної ідентичності та пропонує формулу примирення, визнаючи себе водночас творцем (віршів, образів, внутрішньої картини зовнішнього світу, картини внутрішнього світу) і творінням (частинкою природи, зовнішнього світу).

Аналіз сторінки поетичних текстів свідчать про різну вживаність ліричного «я», то ліричне «я» уявляє себе суб'єктом, який дає поштовх до дії (агенса), і об'єктом, на який її спрямовано (пацієнс), бо навіть витвором чиєсь цілеспрямованої дії. Ліричне «я» обирає форму діалогу (прикметну і для класичної лірики), одну з двох центральних форм його експліцитної присутності у просторі вірша, у просторі віртуальному, позаяк художній простір — то завжди простір уявно-можливий. Ліричне «я» або мовить від свого імені, або вдається до діалогічного мовлення, делегуючи частинку самого себе своєму уявному партнерові. Спосіб мовлення від «я» до «ти», коли ліричне «я» залишається у просторі вірша імпліцитно, дає змогу позбутися зосередженості на собі. Лінії силового поля тепер не виходять від ліричного «я», щоб усякчас на ньому замикатися. Енергія поетичного мовлення пульсує між «я» і «ти». Простір вірша стає багатограннішим. Читач його не знає і, зазвичай, ніколи про нього не довідується, за винятком опосередкованих вказівок у самому вірші. Так воно й має бути, адже таїнство поезії полягає у відмежуванні від приземленого. Момент відмежування — то момент перетворення тексту на вірш.

Зважаючи на обсяг статті ми представимо вашій увазі лише твори Томаса Еліота (представника модерну) та Денізи Левертови (представника постмодерну). У однаковій кількості віршів (20) було виявлено різну кількість разів використання ліричного «я». Кількісний аналіз показав, що твори представника модернізму є більш суб'єктивні та автор постійно існує чи діє у своїй поетичній мові. Д. Левертова, у свою чергу, намагається бути об'єктивнішою та триматися осторонь своїх «творинь», споглядати зі сторони.

Спираючись на розробку семантичних ролей Ч. Філлмора, який виокремив *агенса* – ініціатор будь-якої дії, який її контролює (тобто за власним бажанням починає або закінчує її); *пацієнс* – сила або

партиципiант який бiльш нiж iншi несе змiни (стану, фiзичної форми, положення); *об'єкт* – учасник, який перемiщується та видозмiнюється при взаємодiї; *експерiєнцер* – учасник, на якого дiя робить певний ефект; отримує iнформацiю за допомогою дiєслiв сприйняття або носiй будь-якого вiдчуття; *реципiєнт* – найчастiше це живий учасник ситуацiї, iнтереси якого були порушенi в процесi реалiзацiї дiї, отримавши вiд неї користь або шкоду; та iншi [Fillmore 1968, с.56] було виявлено функцiї лiричного суб'єкту у вiршованих текстах.

У вiршах Денiзи Л. було виявлено вживання «я» у таких вiдсотках: у ролi агенсу – 44%; експерiєнцеру – 22,5%; пацiєнсу – 22,5%; реципiєнту – 11%. Натомiсть у Томаса Елiота лiричне «я» виступає агенсом у 32,5%; експерiєнцером – 42,5%; пацiєнсом – 13% та об'єктом – 8,5%; як iнструмент – 3,5%.

До прикладу лiричне «я» виконує функцiю *агенсу* у творi “**Coversation Galante**” Томаса Елiота

....

*I mount the steps and ring the bell, turning
Wearily, as one would turn to nod good-bye to Rochefoucauld,
If the street were time and he at the end of the street,
And I do, “Cousin Harriet, here is the Boston Evening Transcript”.*

...

Лiричне «я» привалює у функцiї *експерiєнцера* у творi “**Portrait of a Lady**” part II

....

*“You let it flow from you, you let it flow,
And youth is cruel, and has no remorse
And smile at situations which it cannot see”.*
I smile, of course,

...

*“...I feel immeasurably at peace, and find the world
To be wonderful and youthful, after all”.*

Лiричне «я» виконує функцiю *пацiєнсу* у творi “**The Waste Land**” I. THE BURIAL OF THE DEAD

....

*And when we were children, staying at the archduke's,
My cousin's, he took me out on a sled,
And I was frightened. He said, Marie,
Marie, hold on tight. And down we went.*

...

У Денiза Левертова з “**A tree Telling of Orpheus**”

...

Fire he sang,
that trees fear, *and I, a tree,* rejoiced in its flames.
New buds broke forth from me though it was full summer.
As though his lyre (now I knew its name)
were both frost and fire, its chords flamed
up to the crown of me.
I was seed again.
I was fern in the swamp.
I was coal.

Отже, проблема лiричного суб'єкту займає вагомe мiсце в мовознавствi. Суб'єктнiсть є невид'ємною i змiстовно важливою складовою будь-якого вiршового твору, зокрема лiричного, адже в лiрицi авторська свiдомiсть може бути виражена рiзноманiтними формами. Суб'єктнi компоненти мовлення маркують присутнiсть того, хто говорить, пов'язанi мiж собою та онтологiєю людської свiдомостi, об'єктивуючи досвiд пiзнання людиною навколишнього свiту з досвiдом мовної iнтерпретацiї. Найважлившi iх властивiсть — здатнiсть бути присутнiми в комунiкацiї у явному або згорнутому виглядi.

У роботi уточнено змiст понять «поетична мова», «суб'єктнiсть» та «суб'єктнi компоненти мовлення» та визначено засоби вираження «лiричного я» в поетичному дискурсi.

Кiлькiсний аналіз творiв представникiв модерну i постмодерну виявив, що твори Томаса Елiота є бiльш суб'єктивнi та автор постійно iснує чи дiє у своїй поетичнiй мовi; Д. Левертова, у свою чергу, намагається бути об'єктивнiшою та триматися осторонь, споглядати зi сторони.

Поняття лiричного суб'єкту, викладеного у данiй статтi, що спирається на розробку семантичних ролей Ч. Фiллмора, може бути використано при вивченнi iнших проблем, до яких ми не доторкалися, - синтаксичного чи граматичного суб'єкту в американських поетичних текстах.

Література

Аверинцев С. С. Древнегреческая поэтика и мировая литература // Поэтика древнегреческой литературы. М., 1981. – С.27-36. *Бахтин М. М.* Эстетика словесного творчества. М., 1979. – 562 с. *Бройтман С. Н.* К проблеме субъектного синкретизма в устной народной лирике // Литературное произведение и литературный процесс в аспекте исторической поэтики. Кемерово, 1988. – С.110-125. *Бройтман С. Н.* Субъектно-образная структура русской лирики XIX в. в историческом освещении // Серия литературы и языка. 1991. Т.50. №3. – С.226-235. Літературознавчий словник-довідник / Р. Т. Гром'як, Ю. І. Ковалів та ін. – К.: ВЦ «Академія», 1997. – 752с. *Матхаузерова С.* Две теории текста в русской литературе XVII в. // Тр. отдела древнерусской литературы. Т.XXXI. Л., 1976. – С. 242-250. *Павличко Д.* Таємниця твого обличчя / Д. Павличко. – К. : Молодь, 1979. – 647 с. *Рябцева Н. К.* Язык и естественный интеллект / РАН. Ин-т языкознания. – М.: Academia, 2005. – 640 с. Українська мова: Енциклопедія / Керівник науково-редакційної підготовки М. П. Зяблюк. – К.: Українська енциклопедія ім. М.П.Бажана, 2004. – 823 с. *Fillmore C.J.* The case for case // E. Bach, R. T. Harms eds. Universals in linguistic theory. – L. etc.: Holt, Rinehart and Winston, 1968. – 88p.

ГОЛТВЯНИЦЯ Н.Ю.

*(Запорізький національний технічний університет)***ЛІНГВОСОЦІОПРАГМАТИЧНИЙ АСПЕКТ ЗВЕРТАННЯ У ВІРТУАЛЬНОМУ СПІЛКУВАННІ (НА МАТЕРІАЛІ ФРАНЦУЗЬКИХ ІНТЕРНЕТ-ФОРУМІВ)**

У статті розглядаються особливості використання апелятивів у французьких Інтернет-форумах. Встановлено, що у віртуальному спілкуванні апелятив частково втрачає свій контактостановчий потенціал, зберігає функцію показника та регулятора соціальної міжперсональної дистанції між мовцями.

Ключові слова: Інтернет-форум, соціальна міжперсональна дистанція, соціальний дейксис, апелятив.

Голтвяниця Н.Ю. Лингвосоциопрагматический аспект обращения в виртуальном общении (на материале французских Интернет-форумов). В статье рассматриваются особенности употребления апеллятивов во французских Интернет-форумах. Установлено, что при виртуальном общении апеллятив частично теряет свой контактоустанавливающий потенциал, сохраняет функцию показателя и регулятора социальной межперсональной дистанции между говорящими.

Ключевые слова: Интернет-форум, социальная межперсональная дистанция, социальный дейксис, апеллятив.

Goltvyanytsya N.Y. Linguistic and sociopragmatic aspect of address terms in virtual communication (based on material of the French Internet forums). The article touches upon the peculiarities of address terms use in French Internet forums. It is shown that in virtual communication address terms are partly missing their making contact potential, but keep the role of indicator and social interpersonal distance.

Key words: Internet-forum, social interpersonal distance, social deixis, address term.

Звертання (апелятив) – це вербальний засіб позначення мовцем свого співрозмовника. Однак з прагматичної точки зору звертання існує не лише для апеляції адресата, але й для його характеристики. Більш того, вибір звертання мовцем засвідчує вплив на адресата мовлення, оскільки варіант звертання може експлікувати ставлення до адресата, бути показником передбачуваної моделі мовленнєвої взаємодії, виявляти особистісні якості мовця. У свою чергу, прагматично адекватні звертання розвивають комунікацію, задовольняють вимоги адресата, сприяють досягненню прагматичної інтенції мовця [Корновенко 2001 **Ошибка! Источник ссылки не найден.**, с.10].

Звертання є досить вивченою темою, розглянуто структурні типи звертань [Удилова 1992], емоційно-оцінний компонент [Трощенкова 2005], вивчено соціокультурну семантику [Липатова 1984], систематизовано, запропоновано відповідні класифікації, досліджено лексико-граматичні особливості та функції. Але в умовах змін онтологічної характеристики комунікації на сучасному етапі звертання як лінгвопрагматична категорія цікавить саме в соціолінгвістичному вимірі, а точніше як соціальний дейксис міжперсональної соціальної дистанції між комунікантами.

Зокрема, С.В. Бондаренко зазначає, що входження особистості до нової дискурсивної спільноти в Мережі передбачає процес соціалізації, коли мовець, окрім задоволення власних комунікативних потреб, знайомиться з соціальною стратифікацією спільноти та особливостями інтеракцій між її членами. Особливу увагу в процесі соціалізації в межах віртуальної спільноти, на думку С.В.Бондаренко, привертають: «1) форми ритуальної взаємодії: представлення, звертання, вітання, прощання тощо; 2) використання акторами специфічних ніків; 3) особлива символічна система (національна мова, жаргон, сленг) і темп інтеракцій, зрозумілі лише в цій соціальній групі» [Бондаренко 2004, с.106-107].

Стаття має на меті проаналізувати функціональне навантаження апелятивів у французьких Інтернет-форумах з позицій їх спроможності відображати та регулювати соціальну міжну персональну дистанцію між мовцями.

Об'єктом виступають апелятиви у французьких Інтернет-форумах, а **предметом** – особливості їх вживання залежно від соціальної міжперсональної дистанції між мовцями.